

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ
В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ»**

(за матеріалами «Фізична особа-підприємець Лопатюк Олександр Ілліч,
туристична агенція «Еко-Тур», м. Хмельницький»)

Здобувача вищої освіти
3 курсу, групи Т-31зс,
спеціальності 242 «Туризм»
освітньої програми
«Туризм»

Карини
АНТОШЕВСЬКОЇ

Науковий керівник
кандидат економічних наук,
доцент

Наталя
ОНИЦУК

Гарант освітньо-професійної
програми
кандидат географічних наук,
доцент

Алла
КІЗЮН

Вінниця 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	5
1.1. Сутність екологічного туризму	5
1.2 Сучасні концепції розвитку екологічного туризму	14
РОЗДІЛ 2 РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	20
2.1. Сучасні тенденції та стан розвитку екологічного туризму в Хмельницькій області	20
2.2. Організаційно-економічна характеристика туристичної агенції «Еко-тур»	27
2.3. Аналіз пропозицій екологічних турів від туристичних підприємств в Хмельницькій області	33
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	40
3.1. Проблеми та шляхи вдосконалення екологічного туризму в Хмельницькій області	40
3.2. Розробка нового туристичного продукту екологічного туризму	44
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

Актуальність теми. Екологічний туризм стає все більш актуальним у сучасному світі, оскільки люди все більше усвідомлюють важливість збереження природи і зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Цей вид туризму спрямований на відвідування природних місць, збереження місцевих екосистем і підтримку місцевого населення.

Екологічний туризм сприяє збереженню біорізноманіття, збереженню унікальних видів тварин і рослин, а також підтримує місцеву економіку. Цей вид туризму допомагає підвищити свідомість людей про важливість охорони природи і долучення до зусиль збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Досліджуючи стан та перспективи розвитку екологічного туризму в Хмельницькій області, можна визначити значний потенціал для розвитку цього виду туризму в регіоні. Хмельницька область має багатий природний ресурсний потенціал, який може привертати туристів, які цінують екологічну чистоту та збереження навколишнього середовища.

Важливо також розглянути питання екологічної безпеки та збереження природних ресурсів під час розвитку туризму, щоб зберегти і збалансувати навколишнє середовище для майбутніх поколінь.

Таким чином, дослідження стану та перспектив розвитку екологічного туризму в Хмельницькій області є актуальним і важливим для подальшого розвитку туристичної галузі в цьому регіоні.

Метою роботи є дослідження стану та перспективи розвитку екологічного туризму в Хмельницькій області.

Відповідно до мети, необхідно виконати ряд завдань

1. Дослідити теоретичні засади екологічного туризму.
2. Розглянути сучасні концепції розвитку екологічного туризму.
3. Проаналізувати розвиток екологічного туризму в Хмельницькій області.

4. Розробити новий туристичний продукт екологічного туризму.

Об'єктом дослідження виступає екологічний туризм.

Предметом дослідження є розвиток екологічного туризму в Хмельницькій області.

Методи дослідження. У ході дослідження були використані емпіричні методи узагальнення щодо конкретних фактів (такі як спостереження, порівняння) та теоретичні методи дослідження (такі як абстрагування, аналіз, інтеграція, групування, моделювання). Застосовано низку аналітичних методів, зокрема системний, системно-структурний, порівняльний, економіко-статистичний методи аналізу соціально-економічних явищ, виявлення ключових взаємозв'язків та прогнозування подальшого розвитку подій.

Інформаційну базу дослідження складають праці вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі екологічного туризму, нормативно-правові акти, інтернет джерела та підручники.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження було опубліковано статтю у збірнику праць XIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих» (м. Вінниця, 18 квітня 2024 р.).

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Робота розміщена на 58 сторінках, з них основного тексту – 49 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність екологічного туризму

Одна з основних тенденцій розвитку сучасного туризму пов'язана зі зростанням інтересу до екотуризму та природо-орієнтованого туризму. Потреба бути «ближчим до природи» зводиться до того, що все більше туристів прагнуть провести відпустку на природі. Ще однією тенденцією життя в розвинених країнах є зростання уваги, що приділяється здоров'ю (як фізичному, так і духовному), що призводить до розвитку спортивних, пригодницьких та екстремальних видів екологічного туризму.

Екологічний туризм – важлива частина раціонального природокористування, він включає створення та підтримку рекреаційних систем, у тому числі, підтримку розвитку дестинацій у напрямі підвищення їхньої екологічної та загальної культури [5].

Цей вид туризму переважно цікавить любителів екології та природи загалом. Зазвичай перед початком подорожі група на чолі з гідом розробляє екомаршрут, якого слід дотримуватися під час мандрівки. Маршрути бувають різними, але найважливішими є ті, що проходять через місця, які мають природне значення, такі як парки, заповідники та гірські хребти. Найважливішою особливістю екотуризму є його виховна функція: він формує соціально відповідальних особистостей, які усвідомлюють важливість природних об'єктів як цінностей планети. Подорожуючи, ми повинні усвідомлювати свою основну відповідальність за свій внесок у збереження природи.

Розвиток екотуризму - це лише питання часу. За даними Всесвітньої туристичної організації (ВТО), екологічний туризм стрімко зростає і з часом займе важливу нішу у світовому туризмі.

Екотуризм зародився в США в 1970-х роках і поширився в багатьох європейських країнах, включаючи Швейцарію, Данію, Німеччину та багато інших розвинених країн [1].

Існує думка, що термін "екотуризм" вперше вжив Т. Міллер у 1978 році як варіант сталого розвитку туризму [2]. Інші стверджують, що поняття "екотуризм" було вперше використано раніше, у 1965 році, дослідником на ім'я К.Д. Хетцер. Однак більшість дослідників сходяться на думці, що вперше цей термін був згаданий в одній з робіт, опублікованих у 1983 році мексиканським економістом-екологом Гектором Себальосом-Ласкураном [6]. Після нього з'явилися десятки визначень, але їхні загальні значення такі: Екологічний туризм - це туризм, який відбувається серед дикої природи, не шкодить дикій природі та захищає її. Термін стосується подорожей природними територіями з акцентом на збереження довкілля. Метою є інформування туристів про зусилля з охорони природи, а також надання можливості досліджувати природу.

У 1990-х роках екотуризм утвердився як інструмент сталого регіонального розвитку. Як наслідок, поняття екотуризму розглядається як особливий сегмент туристичного ринку та форма утвердження і дотримання принципів сталого і гармонійного розвитку. У зв'язку зі змістом поняття, в науковому середовищі немає єдиної думки щодо нього. Одні дослідники вважають, що екотуризм має включати всі не масові види та форми туризму, інші - що екотуризм має включати лише туризм у збереженому природному середовищі.

Екотуризм має багато визначень, включаючи зелений туризм, природний туризм та еко-етнотуризм; згідно з одним із перших визначень, розроблених Міжнародним товариством екотуризму (TIES) у 1991 році, екотуризм - це "добробут місцевого населення при збереженні природного середовища "Подорожі з розумінням природи, які підтримують добробут місцевого населення, зберігаючи при цьому природне середовище". Його також можна сформулювати так: "Екотуризм - це подорож, щоб

досліджувати, фотографувати і насолоджуватися прекрасними ландшафтами, спостерігати за дикою природою і рослинами, а також дізнаватися про місцеві звичаї і культуру".

У літературі також поширене визначення, розроблене Міжнародним союзом охорони природи (МСОП) у 1996 році: "Екотуризм - це екологічно відповідальні подорожі та відвідування незайманих природних територій з метою насолоди та отримання вигоди від їхніх природних багатств, сприяння збереженню природи та зменшенню негативного впливу на неї, а також створення можливостей для зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та створення можливостей для позитивного соціально-економічного розвитку місцевих громад". Варто також згадати визначення у Декларації про екотуризм, прийнятій у Квебеку в 2002 році. У цій декларації зазначено, що, крім вищезазначеного, ". . спрямований на індивідуальних туристів і невеликі групи"¹⁰].

У той час як термін "екотуризм" є новим у літературі, концепція та стиль "зелених подорожей" існує вже деякий час. Наприклад, більшість гірських туристів і лижників подорожували у віддалені місця в пошуках природи, стародавніх пам'яток і тісного контакту з корінними народами. Вони не називали себе екотуристами, але їхні способи проведення часу, інтереси, мотивації, потреби та підхід до природи і культури були близькими до того, що зараз прийнято називати зеленим туризмом. Цей стиль активного відвідування та дослідження місць, що мають природну та культурну цінність, є своєрідним поворотом до традиції подорожей, яка почалася понад століття тому [8].

Екотуризм охоплює різні види туризму, включаючи професійний, краєзнавчий, рекреаційний та пригодницький, за умови, що він не втручається навмисно в природні екосистеми, поважає навколишнє середовище та культуру місцевого населення, а гроші, витрачені туристами, використовуються для захисту природи та фінансування місцевої економіки [6].

Поняття "зелений туризм" і "сільський туризм" часто плутають через незнання. Однак сільський туризм - це форма туризму, пов'язана з сільським господарством. Сільське господарство є як місцем проживання, так і основним туристичним напрямком для агротуризму. Однак, як форма дозвілля, сільський туризм часто є формою стаціонарного відпочинку, сільським "відпочинком під грушею". Екотуризм ґрунтується на активному відкритті дикої природи та місцевих культур, їх поглибленому пізнанні та вивченні. Тому різниця полягає, головним чином, у мотивації подорожі. У багатьох випадках, однак, сільська місцевість може слугувати місцем проживання та харчування екотуристів [6].

У літературі також зустрічається поняття еко-агротуризму, яке визначає відпочинок у фермерів, що займаються сільським господарством і виробляють свою продукцію екологічними методами.

Іншим терміном, який часто вживають щодо екотуризму, є альтернативний туризм. Витоки цього поняття пов'язані з феноменом 1970-х років, коли виникла контркультура хіпі. Молоді люди того часу також подорожували невеликими групами, уникали масового туризму і шукали справжнього контакту з природою та місцевими жителями. Однак у термінології галузі існує певна плутанина, оскільки поняття альтернативного туризму можна трактувати по-різному. Дехто вважає, що це "малий" туризм на протигагу масовому. Іншими словами, альтернативний має бути хорошим, а масовий - поганим або негативним. З іншого боку, малий туризм (наприклад, екотуризм) не є альтернативою масовому туризму. Це ще одна ніша в подорожах, яка існує поряд з масовим туризмом. Зрештою, масовий туризм може стати більш дружнім до довкілля, якщо він слідуватиме процесу озеленення і стане сталим туризмом.

Важливо також розглянути принципи екологічного туризму, які виділяють вчені:

- відвідування добре збережених природних територій;

- раціональне використання природних ресурсів, збереження природного, соціального та культурного різноманіття;
- дотримання певних (досить суворих) правил поведінки;
- менш інтенсивне використання природних ресурсів, ніж у звичайному туризмі;
- екологічна освіта туристів;
- участь у місцевих культурних та екологічних заходах;
- планування екологічних турів, комплексний підхід до їх розробки та реалізації;
- інтеграція екотуризму в місцеві і регіональні плани розвитку;
- екологічна підготовка персоналу, задіяного в екотуризмі [6].

Тому основними цілями екотуризму є гармонія між природним і соціальним середовищем, екологічна освіта та розвиток різних груп населення. Основним завданням екотуризму є забезпечення максимального дотримання суворих екологічних стандартів і обмежень [6].

Екотуризм є окремою галуззю туризму, що розвивається, не обов'язково однаково розуміється в різних країнах, а його форми динамічно розвиваються, проникаючи в сфери туристичної діяльності, які раніше були далекі від екологічної спрямованості. Тому навряд чи доцільно обмежувати екотуризм занадто жорсткими рамками або єдиним правильним визначенням.

Екотуризм базується на існуванні та розвитку природних парків у країні. У зв'язку з цим країни з особливо красивою природою мають природне підґрунтя для розвитку екотуризму через створення національних парків.

Екотуризм визначається як форма природного туризму, що пропонує екологічно чисте довкілля та чисті продукти харчування. Також варто зазначити, які види екотуризму існують сьогодні (рис.1.1).

Вирушаючи в подорож або просто на відпочинок, екотурист може мати різні цілі. Залежно від них, в екотуризмі можна виділити такі напрямки.

Рисунок 1.1 - Види екотуризму

Розроблено автором на основі [5]

Сюди можна віднести подорожі, головна мета яких – пізнання природи чи місцевої культури. Як правило, такі тури включають навчальні, наукові та тематичні екскурсії, що пролягають спеціальними екологічними стежками. Часто ці заходи проходять на територіях національних парків і заповідників, що охороняються. До цього ж різновиду екотуризму можна віднести походи школярів, у яких гід-викладач проводить екскурсії та бесіди про живу природу.

Науковий екотуризм

Під час наукових екотурів туристи ведуть польові спостереження та проводять дослідження навколишньої природи. Наприклад, великою популярністю у світі користуються тури зі спостереження за особливими видами тварин або за підрахунками чисельності видів, що вимирають. Як правило, місцем проведення наукових екотурів виступають об'єкти, що ретельно охороняються: заказники, заповідники, пам'ятки природи та

національні парки. Крім того, до наукового екотуризму можна віднести зарубіжні науково-дослідні експедиції, а також польову практику студентів природничо-наукових вишів [4].

Пригодницький екотуризм

Цей різновид поєднує всі подорожі, пов'язані з активним відпочинком в умовах дикої природи. Пригодницький туризм має на меті отримання нових відчуттів, вражень, покращення фізичної підготовки туристів і навіть досягнення певних спортивних результатів. Сюди відносяться скелелазіння, альпінізм, гірський та пішохідний туризм, кінний спорт, дайвінг, парапланеризм, лижний та гірськолижний туризм. Багато з перерахованих видів з'явилися зовсім недавно і пов'язані з великим ризиком, тому вважаються екстремальними. Разом з тим, пригодницький туризм – найпопулярніший на сьогоднішній день вид екотуризму. Дуже часто пригодницький екотуризм ототожнюють зі спортивним чи активним туризмом (піші прогулянки, пересування велосипедами, плотами чи човнами). Це не зовсім правильно, адже головна мета екотуриста – пізнання природи та навколишнього світу [4].

Екоподорожі до природних резерватів

По суті, це такі ж екотури до пам'яток природи чи заповідників. Різниця лише в тому, що організатори таких подорожей перетворюють звичайну екскурсію на справжнє шоу, яке часто супроводжується театралізованими виставами, підсвічуванням чи музикою у місцевих традиціях.

Географія екотуризму відрізняється своєю своєрідністю. Найчастіше «приймаючою стороною» стають: Австралія, ПАР, Нова Зеландія, Кенія, Еквадор, Бразилія, Філіппіни, Коста-Ріка. Крім того, екотуристи часто подорожують власними країнами. Така практика популярна у США, Україні та більшості європейських держав [6].

Таким чином, екотуризм - це подорожі до відносно неспотворених або незабруднених територій з унікальними природними об'єктами. Екотуризм - це форма подорожей до унікальних природних об'єктів (водоспадів, скель,

ущелин, гейзерів, печер), з рідкісною та екзотичною флорою і фауною, високоестетичними природними і культурними ландшафтами, природною та історико-культурною спадщиною.

Він сприяє розвитку сталого туризму та взаємодії між людьми і довкіллям. Екотуризм допомагає зберігати біорізноманіття та екосистеми, підтримує місцеві спільноти та сприяє освіті та усвідомленню важливості охорони навколишнього середовища.

Основні цілі екологічного туризму - гармонізація людини з навколишнім її природним і соціальним середовищем, екологічну освіту та виховання різних груп населення [11].

Екотуризм є відносно новим поняттям у туристичній діяльності. Основною причиною виникнення екотуризму є нестабільність системи «суспільство-природа» або відносин «туризм-екологія» в інтерпретації туризму. Нещодавній фокус на відвідуванні місць, де природне середовище залишилося незмінним або майже незмінним, пояснюється зосередженням уваги на екологічних факторах. Численні опитування туристів показують, що бажання людей спілкуватися з природою все частіше виходить на перший план серед основних мотивів туристичних подорожей. Звідси походять такі схожі поняття, як м'який туризм (або розширена версія природного туризму з м'яким дотиком) та зелений туризм [12].

Екотуризм також можна розглядати як відчутний індикатор економічної системи. Екотуризм має потенціал впливати на економіку окремого міста, регіону чи навіть цілої країни, при цьому його вплив можна відчутти швидко. Таким чином, економіка та екотуризм тісно взаємодіють. Більше того, ця взаємодія має системний характер і відображається у взаємозалежності, взаємовпливі та взаємозумовленості різних ієрархічних складових економічної системи та екотуризму. В основі цієї взаємодії лежать соціально-економічні відносини, зумовлені особливостями виробництва та споживання окремих екотуристичних продуктів.

Існують різні види екологічних турів із різними цілями (рис.1.2).

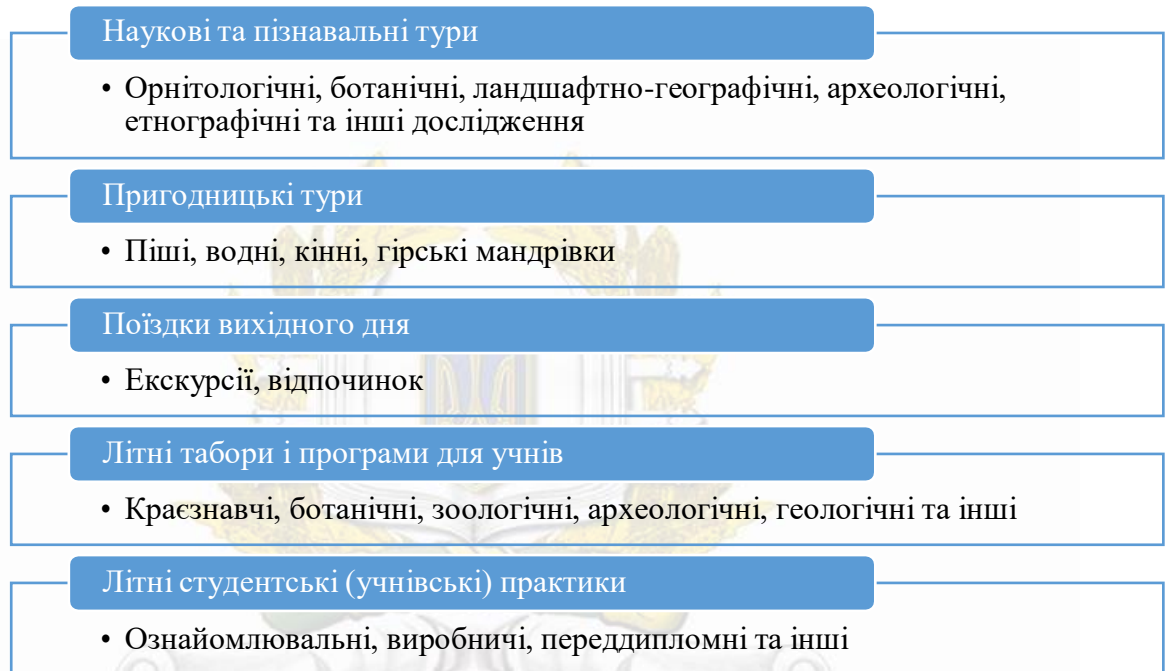

Рисунок 1.2 - основні види екологічних турів і їх цілі [12]

Екологічний туризм має на меті формувати свідомість людей щодо збереження та раціонального використання природних ресурсів, надаючи величезні рекреаційні та освітні можливості, а також інформувати людей про актуальність та важливість питань захисту навколишнього середовища.

У той же час, туристична галузь є дуже спеціалізованою. Мало того, що туристична індустрія передбачає торгівлю як послугами, так і товарами (за оцінками експертів, частка послуг у туристичній індустрії становить 75%, а частка товарів - 25%), так вона ще й має особливий характер споживання туристичних послуг і товарів на місці виробництва і, до того ж, за певних обставин [3].

Екотуризм наразі є одним з найбільш швидкозростаючих секторів туристичної індустрії. За деякими оцінками, на екотуризм вже припадає понад 10-15% туристичного ринку, а темпи його зростання перевищують відповідний показник для туристичної галузі в цілому. Порівнюючи ці оцінки з даними СОТ, можна підрахувати, що туризм, орієнтований на дику природу, приносить дохід у розмірі 47-155 мільярдів доларів США. Зокрема,

туризм, пов'язаний зі спостереженням за птахами, привабив понад 78 мільйонів туристів і приніс близько 78 мільярдів доларів США доходів. Однак ці оцінки занижені в п'ять-сім разів порівняно з реальною ситуацією. Це пов'язано з тим, що міжнародний туризм становить лише 9% від загальної кількості туристів, а внутрішній туризм - 91% [4].

Основним завданням екологічного туризму є дотримання максимально можливою мірою суворих екологічних і обмежень.

1.2 Сучасні концепції розвитку екологічного туризму

Екотуризм лежить в основі концепції сталого туризму. Екотуризм є найчистішою формою екологічно чистої подорожі, відбувається в районах з найкрасивішими природними ландшафтами, безпосередньо сприяє захисту природного та культурного середовища місцевості, а його учасники є екологічно свідомими та вразливими до природи.

Загальну концепцію екотуризму можна уявити у вигляді наступних базових принципів:

1) Мінімізація негативного впливу: природна та соціокультурна сумісність як основна умова; контроль та участь громади; рівний доступ до природних ресурсів; дотримання гранично допустимих рекреаційних навантажень;

2) посилення та широке охоплення: створення фінансових, економічних та соціально-культурних переваг для природоохоронних територій та місцевого населення; та

3) підвищення обізнаності щодо збереження природи, довкілля та культури, включаючи екологічну освіту, повагу до звичаїв і традиційного способу життя громади та обмін досвідом [10].

Основні концепції екологічного туризму можемо відобразити у вигляді Таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Основні концепції розвитку екологічного туризму

Охорона природи та навколишнього середовища	Екотуризм зосереджується на збереженні та захисті природних ресурсів, екосистем, різноманіття видів та біорізноманіття. Мета – запобігти негативному впливу туризму на природу та навколишнє середовище.
Сприяння сталому розвитку	екотуризм спрямований на забезпечення сталого розвитку та задоволення потреб нинішнього суспільства без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Це стосується економічних, соціально-культурних та екологічних аспектів розвитку.
Усвідомлене подорожування	Екологічний туризм спонукає туристів до усвідомленого та відповідального подорожування, де вони враховують свій вплив на природу та місцеве населення, і намагаються зменшити негативний вплив.
Залучення місцевого населення	Ключовою концепцією є включення місцевого населення у процес розвитку екологічного туризму. Це може включати створення робочих місць, розвиток місцевих спільнот та підтримку традиційного способу життя.
Екологічна освіта та свідоме споживання	Екологічний туризм також сприяє збільшенню усвідомленості та розуміння проблем природи серед туристів та місцевого населення. Це може включати проведення навчальних програм, екскурсій та інших освітніх заходів.
Збереження культурної спадщини	Екологічний туризм також ставить за мету збереження та пропаганду культурної спадщини, традицій та місцевої історії, зберігаючи цінності та унікальність місцевої культури.

Складено автором на основі [10], [11], [13]

Отже, перелічені у таблиці концепції є важливими для розвитку екотуризму та допомагають забезпечити його стійкість і позитивний вплив на природу та суспільство. Далі детальніше розглянемо кожен із них.

Концепція охорони природи в екотуризмі передбачає збереження біорізноманіття, екосистем та природних ресурсів, уникнення негативного впливу на природу та шанобливе ставлення до середовища.

В екологічному туризмі важливо підтримувати екологічно чисті форми відпочинку, сприяти освіті та інформуванню туристів про важливість охорони природи, підтримувати програми з відновлення природних екосистем та зменшення викидів шкідливих речовин.

Збалансоване поєднання туристичного потенціалу з охороною природи може стимулювати розвиток туризму, сприяти підтримці місцевих екосистем і сприятливо впливати на місцеву економіку.

Концепція сприяння сталому розвитку в екологічному туризмі базується на ідеї збереження навколишнього середовища, культурної спадщини та підтримці місцевого населення. Цей підхід передбачає створення умов для збалансованого розвитку, який максимально захищає природні ресурси та розширює можливості для місцевого населення [11].

Для сприяння сталому розвитку в екологічному туризмі необхідно враховувати різні аспекти, такі як зменшення впливу на природу, підтримка місцевих громад та розроблення екотуристичних маршрутів. Крім того, важливо впроваджувати методи управління туристичними потоками, зберігання екосистем і відновлення природних ресурсів.

За допомогою даної концепції, екологічний туризм може стати джерелом доходу для місцевого населення, поліпшуючи їхні умови життя та сприяючи збереженню природних територій. Отже, інтегруючи ці принципи у свою діяльність, туристичні компанії можуть створити сталу та відповідальну туристичну індустрію.

Концепція відповідальної, або ж усвідомленої подорожі в екотуризмі передбачає прийняття свідомого вибору для мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище та місцеві громади, одночасно сприяючи стійкості та збереженню. Цей вид туризму наголошує на повазі до природи, збереженні культури та етичних практиках. Практикуючи уважну та екологічну поведінку під час подорожей, туристи можуть допомогти захистити природні ресурси, підтримати місцеву економіку та сприяти позитивній взаємодії з місцевими громадами [12]. Відповідальна подорож в екотуризмі заохочує мандрівників брати участь у діяльності, яка сприяє збереженню навколишнього середовища, наприклад, піші прогулянки по заповідних територіях, участь у громадських туристичних ініціативах і підтримка зусиль щодо збереження через відповідальне споживання та поводження з відходами. Зрештою, метою відповідальних подорожей в екотуризмі є створення позитивного та сталого впливу на навколишнє

середовище та місцеві громади, одночасно забезпечуючи значущі та автентичні враження від подорожей для туристів.

Концепція залучення місцевого населення в екологічному туризмі полягає в активній взаємодії туристів з місцевими жителями з метою стимулювання екологічно свідомих практик. Це дозволяє забезпечити природоохоронний підхід до туризму, зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та сприяти розвитку місцевої економіки. Залучення місцевого населення може включати організацію екскурсій, проведення майстер-класів з виготовлення місцевих ремесел, а також впровадження програм з підтримки місцевих селян та розвитку сільського господарства [13].

Екологічна освіта та свідоме споживання є важливими аспектами в екологічному туризмі. Концепція полягає в тому, щоб підвищити усвідомленість людей про важливість збереження навколишнього середовища під час подорожей. Це включає в себе підтримку місцевої культури та економіки, уникання відходів та шкідливих впливів на природу, а також заохочення відповідального споживання. Залучення туристів до цих практик допомагає зберегти природу для майбутніх поколінь і підтримати сталість екотуризму.

Збереження культурної спадщини у екологічному туризмі є дуже важливою та актуальною концепцією. Ця ідея передбачає утримання та охорону унікальних культурних та історичних об'єктів під час розвитку туризму, щоб забезпечити збереження спадщини для майбутніх поколінь.

Екологічний туризм сприяє збереженню навколишнього середовища, тому важливо забезпечити його взаємодію з культурною спадщиною таким чином, щоб обидва аспекти були захищені. Це може включати розвиток екотуристичних маршрутів, які пропонують можливість відвідати цікаві місця та об'єкти, з одного боку, і зберегти їх від шкідливого впливу людей, з іншого.

Також важливо враховувати зв'язок між місцевими спільнотами та культурною спадщиною у контексті екологічного туризму. Розвиток урбанізації та комерціалізації може призвести до порушення цілісності культурних об'єктів, тому важливо враховувати інтереси та потреби місцевих жителів у процесі розвитку туризму.

Завдяки правильному поєднанню культурної спадщини та екологічного туризму можна забезпечити стале збереження цінних об'єктів і забезпечити розвиток туристичної галузі, яка буде сприяти сталому і просвітницькому розвитку суспільства.

Отже, підсумовуючи перший розділ, важливо виділити значення поняття екотуризму. Таким чином, екологічний туризм - це форма туризму, яка передбачає відвідування природних територій таким чином, щоб зберегти навколишнє середовище, підтримувати добробут місцевих жителів, а також передбачає інтерпретацію та навчання. Він спрямований на мінімізацію впливу на навколишнє середовище, сприяння охороні природи та надання переваг збереженню культурної спадщини та залученню населення до свідомого споживання екологічних ресурсів.

Ключові концепції екотуризму включають в себе охорону довкілля, підтримку місцевої спільноти, збереження біорізноманіття та підвищення свідомості та освіти про екологію.

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Сучасні тенденції та стан розвитку екологічного туризму в Хмельницькій області

Під екотуристичним потенціалом регіону розуміють сукупність усіх відповідних ресурсів - природних і антропогенних об'єктів, явищ, характеристик, засобів, можливостей та умов, - придатних для формування екотуристичного продукту та реалізації екологічно чистих турів, екскурсій і програм.

Туристичний потенціал Хмельницької області є необмеженим, про що свідчить її багатий туристично-рекреаційний та історико-культурний потенціал, сприятливий клімат та географічне розташування. Стрімкий розвиток внутрішнього туризму, різноманітність туризму за видами, наявність конкурентоспроможних та цікавих туристичних продуктів, екскурсій, культурних програм та дозвілля в кожному регіоні, включаючи активний та здоровий відпочинок, є яскраво вираженими рисами.

Хмельницька область входить до п'ятірки лідерів за привабливістю як туристична дестинація в Україні. Вона є центром інноваційного туризму в Україні і вважається однією з найпривабливіших туристичних дестинацій. В області розташовано 142 об'єкти культурної спадщини національного значення, 54 природні заповідники, 34 пам'ятки природи регіонального значення, два національні парки (Подільські Товтри (найбільший парк в Європі) та Мале Полісся) та 2 896 об'єктів культурної спадщини. Крім того, Хмельницька область має велику кількість об'єктів флори та природної спадщини, особливо навколо Святого озера в Ізяславському районі, та

об'єктів геологічної спадщини, таких як печера Атлантида та Бакотський скельний монастир у селі Завалля Кам'янець-Подільського району [8].

Ландшафтні та гідрологічні природоохоронні території включають 2 442 пам'ятки історії, 205 пам'яток архітектури, 105 пам'яток археології, 1 104 пам'ятки, що пропонуються до охорони відповідно до Закону України "Про охорону культурної спадщини" та 463 пам'ятки мистецтва [8; 8]. 11].

За рослинним різноманіттям регіон посідає третє місце в Україні після Криму та Карпат, налічуючи понад 1 700 видів рослин.

Найпривабливішим туристичним об'єктом є природний парк "Подільські Товтри", найбільший в Європі. У парку мешкає близько 80 видів птахів, тварин і комах, а також 60 видів рослин, занесених до Червоної книги України. Флора становить третину всіх національних парків України, а фауна - п'яту частину всіх видів тварин. Наразі понад 15% території області охороняється природно-заповідним фондом, що є найкращим показником в Україні. У регіоні також знаходиться одна з найкрасивіших карстових печер - Атлантида [3; 11].

Серед інших туристичних об'єктів поблизу Кам'янця-Подільського - Михайлівський парк, Манівецька дача, Кармелюкова гора, Панецька дача та місцевий ботанічний сад. 250 000 туристів відвідують Кам'янець-Подільський щороку, з них близько 30 000 - іноземні туристи. Також варто відзначити знамениті фортеці, побудовані в селі Межибожі та місті Старокостянтинів [5; 11].

Вона має відносно низьку промислову концентрацію, сприятливі екологічні умови та значний рекреаційний ресурсний потенціал.

Хмельницька область наділена природними ресурсами, які дозволяють динамічно розвивати туризм і рекреацію. Область посідає перше місце в Україні за забезпеченістю рекреаційними територіями, а її природні рекреаційні ресурси - друге місце в структурі природно-рекреаційного потенціалу.

У Хмельницькій області є дев'ять родовищ лікувальних вод. Найбільшим є Збручанське родовище (тип "Нафтуся"), на базі якого створено курорт Сатанів. Дослідження різних установ показали, що лікувальний ефект мінеральної води Збручанського родовища в чотири-п'ять разів вищий, ніж родовища "Нафтуся" в Торскавці [10].

На сучасному етапі розвитку туризму в Хмельницькій області існує низка проблем, об'єднаних в єдину систему, що перешкоджає активному впровадженню запланованої стратегії. Однією з головних проблем є інфраструктура - відсутнє фінансування на проектування нових готелів та реконструкцію існуючих закладів розміщення. Туристичний потенціал Хмельницької області є необмеженим, але розвиток гальмується застарілою системою організації туристичних маршрутів та відсутністю спеціалізованих веб-сайтів і мобільних додатків [12].

Однак, як зазначено в "Програмі розвитку туризму Хмельницької області на 2021-2025 роки", прийнятій Хмельницькою обласною радою у 2020 році, туристичний сектор зазнав глобальних втрат у боротьбі з пандемією коронавірусу, а також у зв'язку з початком масштабної війни та іншими факторами, що впливають на його розвиток. Деякі фактори ускладнюють

З початком повномасштабної війни в Україні постраждали всі сектори економіки. Всі туристичні потоки були спрямовані в більш безпечні регіони, такі як Західна Україна.

Хмельницька область має значні природні ресурси для динамічного розвитку туризму та рекреації. Як відомо, природно-ресурсний потенціал окремого регіону формується поєднанням природних умов і ресурсів регіону. Хмельницька область посідає перше місце в країні за забезпеченістю землями рекреаційного призначення, а її природні рекреаційні ресурси - друге місце в структурі природно-рекреаційного потенціалу [14].

Наразі використання рекреаційного потенціалу області є недостатнім через особливості регіонального управління та відсутність регіональної промоції для задоволення туристично-рекреаційних потреб.

Клімат Хмельницької області формується під впливом її географічного розташування в центральній частині правобережної України та на Волино-Подільській височині. Клімат Хмельницької області помірно-континентальний з теплим літом (середня температура липня $+19^{\circ}\text{C}$), м'якою зимою (середня температура січня -5°C) та достатньою кількістю опадів (70% опадів випадає в теплий період року, 500-640 мм на рік). Температурний режим в регіоні в основному формується під впливом сонячної радіації. Нерівномірний показник висоти сонця над горизонтом та зміни хмарності протягом року впливають на варіацію сонячної радіації, яка досягає 101 ккал/см² протягом року, від 130 ккал/см² у грудні до 530 ккал/см² у червні [50].

Таким чином, до переваг туристичного потенціалу Хмельницької області можна віднести різноманітність природних зон і ландшафтів, багату історико-культурну спадщину, унікальну мережу природно-заповідного фонду.

Регіон має потужні біологічні ресурси. Паркові зони старих паркових комплексів, санаторіїв та баз відпочинку мають високу оздоровчу та естетичну цінність. Заповідні території та об'єкти природно-заповідного фонду Хмельницької області відіграють важливу роль у розвитку туризму та рекреації в регіоні. Природно-заповідні території Хмельниччини займають понад 300 000 га, або 14,8% від загальної площі області; налічується 472 об'єкти природно-заповідного фонду, в тому числі Національний природний парк "Подільські Товтри" загальнодержавного значення.

Якщо динаміка кількості суб'єктів туристичної діяльності в Україні у воєнний період була спадаючою, то у Хмельницькій області у 2021-2022 роках цей показник залишався майже незмінним.

Водночас у Хмельницькій області у структурі підприємств переважали фізичні особи-підприємці, яких у 2022 році було вдвічі більше, ніж

юридичних осіб (порівняно з 1,5 раза у 2021 році). Така тенденція свідчить про високий рівень зацікавленості місцевих жителів у підприємницькій діяльності в туристичній сфері [1].

У 2023 році загальна кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами Хмельницької області, склала 25 476, що на 4,2% більше, ніж у 2022 році. Ця тенденція є особливо позитивною на тлі зменшення на 41,5% кількості туристів, обслугованих в Україні. Це відбулося переважно за рахунок збільшення кількості громадян України, обслугованих приватними підприємцями. Зростає кількість внутрішніх туристів. Слід враховувати, що внутрішні туристи також здійснюють самостійні подорожі, які не потребують послуг туристичного агентства чи агента.

Питома вага туристів та екскурсантів, обслугованих туроператорами та турагентами Хмельницької обл., які є юридичними особами, становила у 2021 р. 0,9% аналогічного показника в Україні. Відповідна питома вага щодо фізичних осіб-підприємців була помітно більшою – 7,4%, що є наслідком зростання загальної кількості і активності даної категорії господарюючих суб'єктів у галузі туризму області [1].

У 2022 році кількість турпакетів, реалізованих турагентами Хмельницької області, становила лише 272 порівняно з 6 009 у 2021 році. Активність турагентів з продажу туристичних путівок за аналізований період різко зросла: кількість юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців збільшилася у 2,4 та 1,1 рази відповідно. Така різниця між юридичними особами та фізичними особами-підприємцями в регіоні свідчить про зростання довіри споживачів до турагентів та запровадження цими суб'єктами політики лояльного ціноутворення.

У червні 2023 року до обласного бюджету Хмельницької області надійшло 46 тис. грн туристичного збору. За аналогічний період попереднього року було сплачено 28 тис. грн, що свідчить про збільшення кількості подорожей в регіоні. Туристична галузь виконує важливу соціальну функцію на регіональному рівні, оскільки сприяє зайнятості населення: у

Хмельницькій області з 2021 по 2022 рік середньооблікова кількість штатних працівників у туристичному секторі стабільно зростала як у юридичних осіб, так і у фізичних осіб-підприємців, а потім динаміка змінилася на протилежну [1].

У Хмельницькій області наразі тенденції та стан екологічного туризму знаходяться на стадії розвитку. Наразі експерти у галузі туризму намагаються розвивати екологічний туризм, спираючись на європейський досвід. Місцеві фахівці з розвитку туризму працюють з громадою Хмельницької області над розробкою серії зелених маршрутів з урахуванням європейських практик. Ці маршрути допоможуть створити програму зелених подорожей навколо місцевої громади. Ці маршрути включатимуть інформацію про те, де туристи можуть пообідати, переночувати, відвідати майстер-класи та екскурсії і що вони можуть побачити.

Кожен маршрут наразі на різній стадії готовності. Деякі з них, так як «Легенди Пониззя» Староушицької громади, «Край Бога і Божка» Меджибізької громади, практично вже готові. Є надруковані туристичні карти, їх роздають туристам. У Староушицькій громаді встановили інформаційні туристичні стенди [10].

Також велика увага приділяється місцевій кухні. Наприклад, у Староушицькій громаді є компанія, яка є одним з найбільших виробників лікарських трав. Вони виготовляють трав'яні чайні суміші.

Тому можливі варіанти поєднання екологічних турів та дегустації. Фахівці придумали концепцію "кав'ярні лікарських трав". Тобто туристи можуть пити каву в кав'ярні, а трави - в трав'яній [10].

Ще один маршрут, який вже на фінальній стадії опрацювання, - «Шлях бобра» у Сатанові.

На зелених маршрутах прокладена лінія шляху для мандрівки велосипедом, але, за словами розробників, доступні вони й для туристів на автомобілях [10].

Таким чином, туристам пропонується сплав Дністром, чи покататися на бричці, переночувати в садибі. Тож наразі планується робити тренінги для навчання гідів. Планується запрошення представників громад і навчити їх як створити цікаву програму, як до неї підготуватися і як її провести.

Наразі активісти готують серію відео, в яких презентуватимуть розроблені зелені маршрути. Крім того, за словами Сергія Толстіхіна, аби привернути увагу іноземного туриста, він почав випускати відеоролики про Поділля 10-ма різними мовами [10].

З чого можемо зробити висновок, про те, що екологічний туризм Хмельниччини знаходиться на етапі розвитку, екологічні тури створюються експертами у галузі розвитку туризму та деякі ще знаходяться на стадії розробки. Також, наразі мала кількість фахівців у сфері проведення екологічний мандрівок, тому передбачається їх навчання.

Проте, у області уже існують деякі популярні напрямки екологічного туризму, серед них:

Походи в Шацькі озера, які є національним природним парком. Тут можна насолодитися природою, активно відпочити і провести час на свіжому повітрі.

Екскурсії до Старокостянтинова, де можна відвідати замок, місцеві музеї та національний парк "Медобори".

Подорожі до Чорногори, яка відома своїми високими горами і зеленими лісами.

Відвідування заповідника "Ларжанський" для спостереження за місцевими видами тварин і рослин.

Велосипедні маршрути по живописних селах та лісовим дорогам області.

У Хмельницькій області розвитком екологічного туризму займаються регіональні управління туризму, природоохоронні групи чи та державні установи, що відповідають за туризм та охорону навколишнього середовища.

Актуальним документом, який затверджує розвиток екологічного туризму є Програма розвитку туризму Хмельницької області на 2021-2025.

Таким чином, еко-туризм в Хмельницькій області активно зростає. Ця область відома своєю природною красою, чистим повітрям та різноманітністю екосистем. Локальні влади сприяють розвитку екотуризму, створюючи нові маршрути, екопарки та пропонуючи активний відпочинок у природних заповідниках. Разом із цим, розвиваються малі сімейні готелі та кемпінги, де туристи можуть зупинитися під час своєї подорожі. Загалом, екологічний туризм у Хмельницькій області стає все популярнішим серед природолюбів та любителів активного відпочинку.

2.2. Організаційно-економічна характеристика туристичної агенції «Еко-тур»

Туристична агенція «Еко тур»- це фірма, яка враховує і вдосконалює всі сучасні тенденції розвитку туризму, як в Україні, так і за її межами. Туристична агенція «Еко тур»- це агенція, яка вже багато років стабільно та ефективно надає туристичні послуги (рис.2.1). Організатори компанії «Еко тур»завдяки своєму досвіду знають, як зробити подорож цікавою, пізнавальною та незабутньою.

Власником туристичної фірми являється Олександр Лопатюк.

Адреса розташування туристичної агенції - м.Хмельницький, вул. Соборна 12, ТОЦ «ДОМІНАНТ», оф. 30 [10].

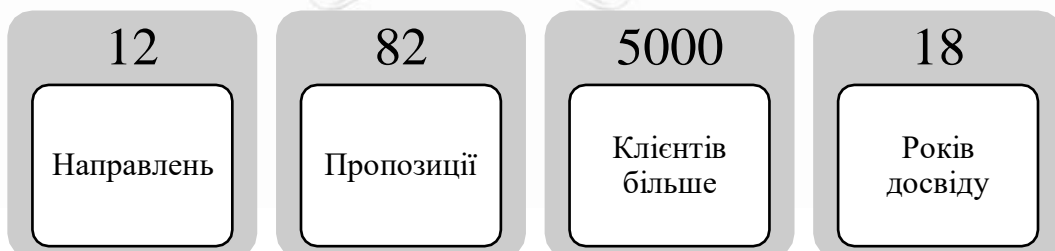

Рисунок 2.1 – досвід та пропозиції туристичної фірми «Еко тур»

Компанія була зареєстрована як Фізична особа — підприємець (ФОП). Туристична агенція «Еко тур» діє на підставі статуту відповідно до чинного законодавства України, Цивільного та Господарського кодексів України та Закону "Про туризм". Товариство несе відповідальність за своїми боргами в межах належного йому майна, має право здійснювати господарську діяльність, набувати майнові та особисті немайнові права і нести обов'язки.

«Еко тур» є юридичною особою і має самостійний баланс, діючі та інші нормативні документи в банку, круглу печатку і штамп зі своїм найменуванням «Еко тур» гарантує і підтверджує якість своїх послуг.

Також, однією із переваг та досягнень туристичної фірми є отримання звання «Народного бренду» у 2019 році.

Далі розглянемо перелік послуг, які надає туристична агенція:

- туристичні та екскурсійні поїздки по Україні та за кордон;
- відпочинок на морі;
- відпочинок в Карпатах 2, 3, 4 дні;
- відпочинок в Закарпатті 3, 4 дні;
- паломницькі поїздки в Почаїв, Банчени, Кулевчу, Київ, Зарваницю;
- одноденні екскурсійні поїздки в Львів, Київ, Кам'янець-Подільський, Вінницю, Умань, Чернівці, Хотин, Заліщики, Кривче, Рівне, Дубно;
- шкільні та студентські, корпоративні екскурсійні поїздки в мальовничі та культурні куточки України та Європи;
- екологічні тури Західною Україною.

Туристична агенція «Еко тур» співпрацює із кількома туристичними операторами, зокрема, це – Апех, Компас, TEZ Tour.

Сама ж назва «Еко тур» свідчить про спеціалізацію туристичної фірми на екологічному туризмі. В переліку пропозицій є досить багато еко-турів у мальовничі куточки України: Карпати, Закарпаття, красиві пейзажі українських сіл, тощо.

Метою діяльності ФОП «Еко тур» є отримання прибутку від своєї господарської діяльності шляхом насичення туристичного ринку туристичними продуктами та послугами, що задовольняють соціально-економічні потреби населення.

«Еко тур» використовує успішні засоби просування туристичних продуктів і продає послуги з інформативним, оригінальним і привабливим зверненням до вимогливих споживачів. Індивідуалізація попиту, значна сегментація туристичного ринку та комплексна система просування туристичного продукту є конкурентними перевагами ФОП «Еко тур».

Основні види діяльності туристичної агенції «Еко тур»:

- 79.12 Діяльність туристичних агентів
- 79.11 Діяльність туристичних агентів
- 79.90 Надання інших послуг з бронювання та пов'язана з ними діяльність .

Для туристичної агенції «Еко тур» характерна лінійно-функціональна структура управління, яка базується на єдності управління та лінійній побудові структурних підрозділів і розподілі функцій управління між ними.

Організаційна структура «Еко тур» представлена на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 - Організаційна структура «Еко тур»

Таким чином, організаційна структура «Еко тур» є лінійно-функціональною і характеризується тим, що вся повнота влади належить ієрархічному менеджеру, який очолює команду. У розробці конкретних

завдань і підготовці рішень йому допомагає спеціальний апарат, що складається з функціональних підрозділів. Принцип вертикального розподілу повноважень і відповідальності за виконання функцій та прийняття рішень значно підвищує ефективність прийняття рішень.

Директор приймає рішення, здійснює і координує всі види господарської діяльності туристичної агенції. Крім того, директор реалізує кадрову політику та контролює підбір і навчання працівників.

Директор виступає представником туристичної фірми перед державними органами, підрядниками та постачальниками. Основне завдання директора - забезпечити безперебійне функціонування компанії, щоб її діяльність була прибутковою.

Директор є центральною особою «Еко тур» оскільки він/вона відповідає за найважливіші завдання і є особою, яка планує майбутню діяльність організації.

Туристична агенція організовує бухгалтерський облік своєї діяльності відповідно до внутрішньої облікової політики, стандартів бухгалтерського обліку та вимог законодавства України, застосовувати єдині правила ведення бухгалтерського обліку для підприємств на основі комплексної автоматизації та комп'ютеризації, своєчасно, у встановлених обсягах і формах подавати баланси, звіти та іншу інформацію відповідно до вимог чинного законодавства до відповідних подавати їх відповідним органам державної влади.

Бухгалтер забезпечує формування повної і достовірної інформації про результати діяльності та майно підприємства, необхідної для прийняття ефективних рішень, контролю за використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів та запобігання негативним економічним явищам. Працівник бухгалтерії здійснює різні види контролю за діяльністю компанії. Головний бухгалтер готує відповідні звіти, які затверджуються директорами.

Менеджери забезпечують комунікацію із клієнтами та продаж туристичних продуктів туристичної фірми.

Структура кадрів підприємства, в динаміці за три роки, представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1– Структура кадрів ФОП «Еко тур» за 2021 – 2023 рр.

Посада	2021 рік	2022 рік	Зміни	2023 рік	Зміни
Директор	1	1	–	1	–
Бухгалтер	1	1	–	1	–
Провідний менеджер з туризму	1	1	–	1	–
Менеджер	1	1	–	1	–
Разом:	4	4	–	4	-

Структуровано за матеріалами туристичної агенції «Еко тур»

Чисельність персоналу туристичної агенції за 2021 – 2023 рр. не змінилася. Дані зміни характеризують розвиток господарської діяльності підприємства з позитивної сторони.

Таблиця 2.2 - Аналіз результатів господарської діяльності «Еко тур» за 2022-2023 рр.

Показники	2022	2023	Відхилення	
			(+ -)	%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	948,7	1210,1	261,4	27,55
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	693,5	889,2	195,7	28,22
Валовий прибуток, тис. грн.	255,2	320,9	65,7	25,74
Інші операційні доходи, тис.грн.	13,2	17,2	4	30,30
Адміністративні витрати, тис.грн.	28,3	34,7	6,4	22,61
Інші операційні витрати, тис.грн.	154,3	189	34,7	22,49
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: (прибуток,збиток) тис. грн.	85,8	114,4	28,6	33,33
Податок на прибуток від звичайної діяльності, 18%. тис. грн.	15,4	20,6	5,2	33,77
Фінансові результати від звичайної діяльності: чистий прибуток (збиток)тис. грн.	70,4	93,8	23,4	33,24

Що стосується фінансового стану, то туристична агенція «Еко тур» має великий оборот, але не дуже великий прибуток, але в цілому її можна назвати прибутковим бізнесом.

Туристична агенція фінансово стабільна, оскільки не має боргів перед банками, працівниками, кредитними установами, клієнтами та іншими контрагентами.

Як видно з таблиці 2.2, фінансові показники туристичної агенції «Еко тур» покращилися у 2023 році порівняно з 2022 роком. Зокрема, чистий дохід від реалізації збільшився на 27,55%. Водночас собівартість реалізованої продукції зросла на 28,22%. За всіма складовими витрати зросли в середньому на 22,5%.

Для кращого розуміння фінансових показників розглянемо показники на рис.2.3.

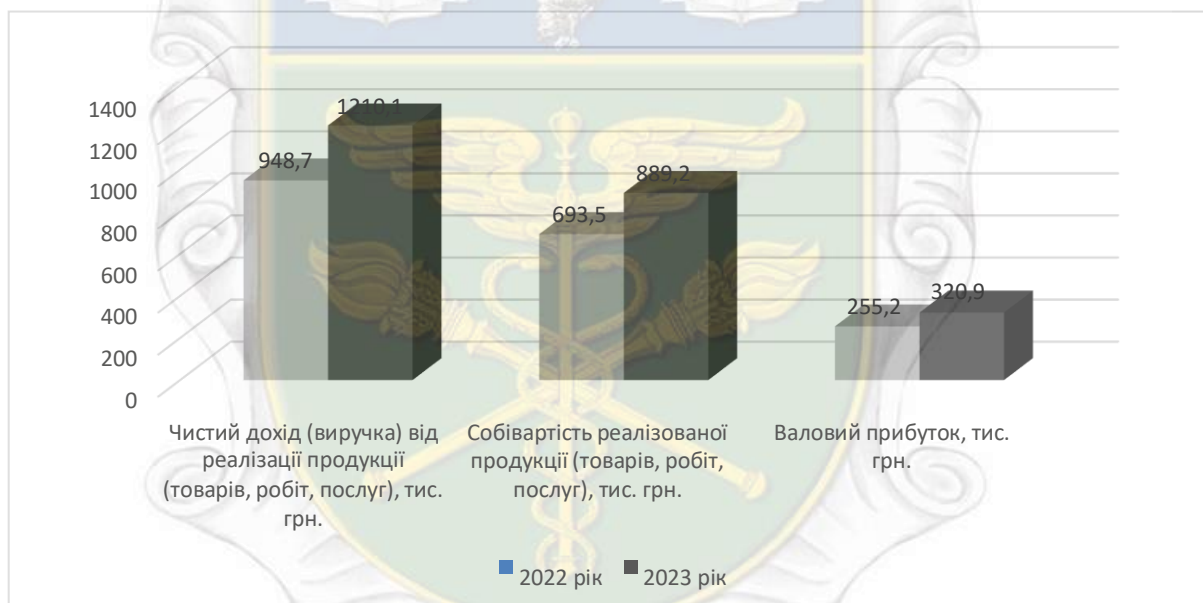

Рисунок 2.3 - Аналіз результатів господарської діяльності «Еко тур»

Джерело: розроблено автором на основі даних підприємства

В результаті об'єм продажів туристичних продуктів збільшився на 261,4 тис. грн. Витрати на туристичні послуги також зросли, а валовий прибуток

збільшився на 195,7 тис. грн. Чистий прибуток компанії склав 93,8 тис. грн, що на 23,4 тис. грн більше, ніж у 2022 році.

Оскільки «Еко тур» працює на туристичному ринку не перший рік і бізнес компанії вже багато років є прибутковим, можна зробити висновок, що досягнення таких економічних результатів є дуже важливою перевагою для генерального директора.

Формування та розподіл прибутку компанії є простим, оскільки відбувається на основі ринкових рекомендацій. Основним фактором, що впливає на розмір прибутку, є попит на туристичні продукти.

Оцінка прибутковості (рентабельності) бізнесу Загалом, рентабельність відображає прибутковість (прибутковість) бізнесу. Найважливішим показником, що характеризує прибутковість підприємства, є рентабельність продажів. Рентабельність продажів відображає прибуток з кожної гривні реалізованого продукту (послуги) і розраховується як відношення чистого прибутку (збитку) (ЧП) до чистого доходу (збитку) (ЧД):

Таблиця 2.3 - Аналіз рентабельності підприємства за період 2022-2023 рр.

Показник	Рік	
	2022	2023
Рентабельність продажу послуг, %	7,4	7,8
Рентабельність підприємства, %	10,2	10,6

Джерело: розроблено автором на основі даних підприємства

Отже, Туристична агенція «Еко тур» є однією з провідних компаній у сфері екотуризму. Вони спеціалізуються на організації екскурсій та подорожей до природних заповідників, національних парків та екологічно чистих туристичних об'єктів. «Еко тур» відома своїми екологічно-орієнтованими турпрограмами, які сприяють збереженню природного середовища. Компанія має широку мережу партнерів і власних об'єктів розміщення, що дозволяє забезпечити високий рівень обслуговування своїх клієнтів. «Еко тур» також активно співпрацює з місцевими громадами та організаціями з метою сприяння сталому розвитку туризму в регіоні.

2.3. Аналіз пропозицій екологічних турів від туристичних підприємств в Хмельницькій області

У області діють близько 160 закладів готельного типу на близько 6000 ліжок/ місць, близько 700 закладів громадського харчування і туристичних фірм. Туристична пропускна спроможність близько 7000 чоловік у день.

В цілому в цьому області налічується 160 готельних комплексів, розрахованих приблизно на 6000 спальних місць і 700 об'єктів громадського харчування. Пропускна спроможність туристів становить близько 1 особи на 7000 днів, а за даними реєстрації Державного агентства України з туризму та курортів, на території Хмельницької області діє 137 туристичних підприємств [8].

За даними Головного статистичного управління Хмельницької області, Динаміка туристичного потоку за останні 20 років мала досить нестійкі коливання, однак у період з 2015 по 2021 рік ці показники покращилися (Таблиця 2.4).

Також у області налічується чимала кількість екологічних садиб, що сприяють екологічному туристичному потенціалу Хмельниччини.

Таблиця 2.4 - Туристичні потоки у Хмельницькій області за 2018–2023 рр.

Роки	Кількість туристів, зокрема:			
	Обслужених суб'єктами туристичної діяльності	Іноземних туристів	Громадян України, які подорожували за кордоном (виїзні туристи)	Внутрішніх туристів
2018	28416	-	15227	13189
2019	27613	-	14158	13455
2020	19889	30	14448	5411
2021	25738	6	13720	12012
2022	5900	-	310	5590
2023	11073	-	10271	802

Джерело: [4]

До 2019 року туристичний попит розвивався і встановив рекорд, але пандемія в 2020 році знову зупинила розвиток туризму, туристичні потоки скоротилися на 72%, повернувши галузь на рівень 90-х років минулого століття. При цьому найбільшою популярністю для екскурсійних поїздок в Хмельницьку область користуються пізнавальні та рекреаційні тури [7].

У 2019 році послугами туристичних підприємств Хмельницької області скористалися 27613 осіб, з яких 97% - громадяни України. З 2019 по 2021 рік туристичні підприємства регіону надали послуги 35 іноземним туристам. У 2019 році близько 7 789 українських туристів подорожували в межах країни, ще 8 820 виїхали за кордон, а до 2020 року кількість українських туристів, що надають послуги, склала вже 11 073, з яких 10 271 виїзний турист [34].

Через пандемію туристичні підприємства почали активно розглядати внутрішній ринок як перспективу на майбутнє, особливо Хмельницький, зростання якого у 2021 році було зафіксовано на 65% [22].

У 2022 році туристичний попит значно знизився в наслідок початку військової агресії, проте туристична сфера вистояла і уже в 2023 році показала позитивні тенденції відновлення туристичних потоків. Місцевий туризм зріс на 60%, і за місяці повномасштабного вторгнення з'явилися нові туристичні послуги та напрямки, орієнтовані на іммігрантів, біженців та звичайних туристів. Найпопулярнішою туристичною послугою є волонтерський туризм як один із напрямків психологічної реабілітації, а найбільший потік туристів прямує до Кам'янця-Подільського та Бакоти [13].

Аналізуючи тенденцію зростання потоку туристів в регіон, можна припустити, що завдяки наданню доступних ресурсів та інфраструктури цей напрямок користується попитом, але всі туристичні напрямки потребують постійного вдосконалення, як з точки зору дизайну і якості обслуговування, так і з точки зору підвищення комфорту, наприклад, життя і їжа. Кожен туристичний напрямок і продукт повинні адаптуватися до потреб основного туристичного потоку, при цьому аналізуються потреби різних сегментів туристів.

Туристи подорожують із різною метою, тому далі наведемо статистику подорожей серед туристів, які скористались туристичними послугами на Хмельниччині за останні 3 роки (рис.2.4)

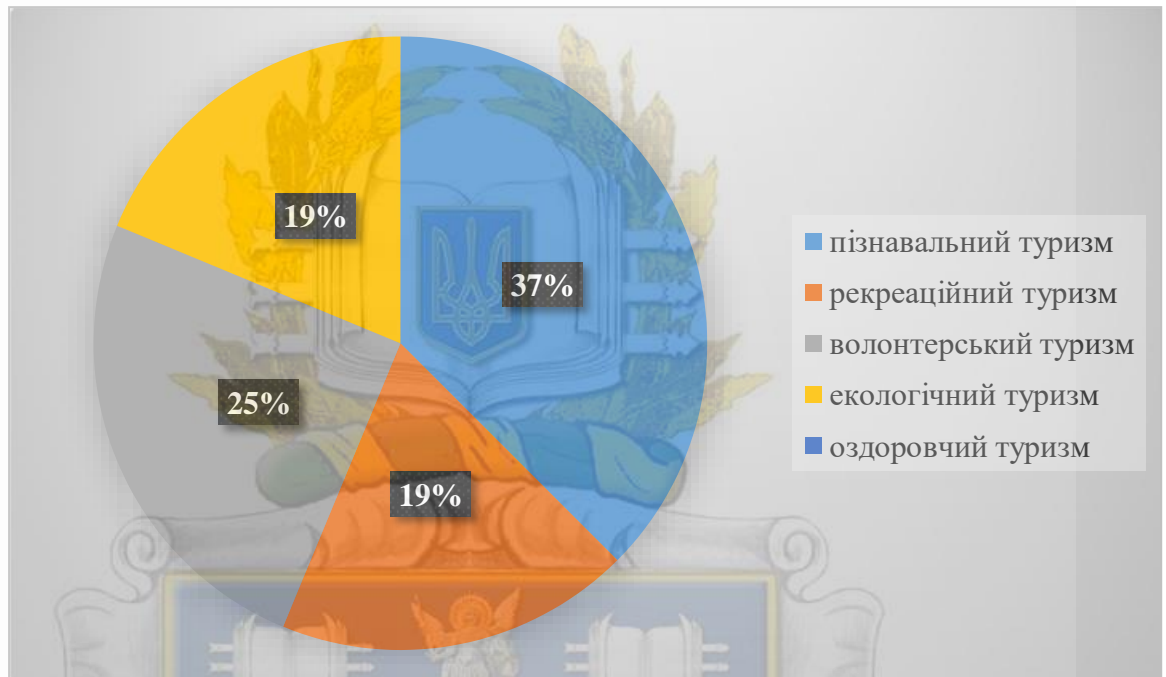

Рисунок 2.4 – Подорожі туристів за видами туризму на Хмельниччині за 2021-2024 роки

З рисунку бачимо, що найбільший відсоток туристів відвідав Хмельниччину з метою оздоровлення: Хмельницька область відома своїми оздоровчими туристичними ресурсами, які включають живописні природні куточки, лікувальні джерела та санаторії, де можна відпочити та підтримати здоров'я. Один з популярних оздоровчих курортів Хмельниччини - Шепетівське водосховище, де можна насолодитися активним відпочинком на воді та вишиванку відремонтувати. Також в області є багато фольклорних цікавинок та культурних споруд, які сприяють організації оздоровчих турів. Також на даний вид туризму вплинула велика кількість поранених військом, які потребують реабілітації та оздоровлення.

Дещо менший відсоток склали туристи-волонтери, які подорожували в область із метою волонтерства.

Рівний відсоток припав на пізнавальний та екологічний туризм. Одним із найвідоміших є Голосіївський парк, розташований у мальовничому лісі із численними водоймами та фауністичним різноманіттям. Тут можна насолодитися піших походами, організованими екскурсіями та відпочинком на природі.

Крім того, у Хмельницькій області є також велика кількість історичних пам'яток, які відкривають перед туристами багату культурну спадщину регіону. Наприклад, палац-парк у Соколівці, замок у Кам'янці-Подільському та численні церкви та монастирі дозволять вам насолодитися культурними екскурсіями.

Також у області розроблені екологічні маршрути, які пропонують можливість пізнати унікальну рослинність та тваринний світ Хмельниччини. Мальовничі ліси, чисті річки та озера створюють ідеальні умови для спокійного та відпочиваючого туризму.

Туристичні агенції та підприємства Хмельниччини пропонують великий вибір екологічних турів, переважно в інші області. Хоча, Хмельниччина багата на екологічні об'єкти, еко-турів створено замало. Розглянемо пропозиції екологічних турів Хмельницькою областю, які пропонує туристична агенція «Еко тур» та її конкуренти.

У Хмельницькій області небагато туристичних агенцій, які пропонують екологічні продукти для туристів. Проте, аналізуючи наявні пропозиції та відгуки клієнтів, можемо виділити основних конкурентів туристичної агенції «Еко тур»: «Агенція подорожей Travel Book», «Дім Подорожей» та «Мір-тур». Далі слід проаналізувати екологічні тури, які пропонують перелічені туристичні підприємства (Таблиця 2.5).

Як бачимо із таблиці, екологічних пропозицій на туристичному ринку Хмельниччини досить мало, і серед них переважають одноденні екскурсії у екологічні міста.

Таблиця 2.5 – Аналіз пропозицій екологічних турів туристичними агенціями Хмельниччини

Туристична агенція	Туристичний оператор, з яким працює фірма	Екологічні туристичні пропозиції	Кількість днів та вартість
«Еко тур»	Апех, Компас, TEZ Tour	«Відпочинок, купання, гарні враження» «Українські Мальдіви»	1 день, 600 грн 1 день, 600 грн
Агенція подорожей Travel Book	Апех, Coral Travel	Екологічний тур «Бакотські садиби»	2 дні, 1600 грн
Дім Подорожей	TEZ Tour, TPG	тур заповідними стежками навколо Хмельницької АЕС	1 день, 900 грн
Мір-тур	Pegas Touristik, Апех	«Страусине ранчо» Прогулянка по Дністру	1 день, 700 грн 2 дні, 2000 грн

Туристична агенція «Еко тур» пропонує одноденний тур «Відпочинок, купання, гарні враження». Відпочинок на Дністрі – унікальна можливість покупатися, порибалити, засмагнути, поплавати на човнах, весело провести час та відчути цілющі властивості місцевого мікроклімату. Вартість такого туру 600 грн.

Також, ця туристична агенція пропонує екологічний одноденний тур «Українські Мальдіви». Зубрівський кар'єр – це Українські Мальдіви Хмельницької області. Зубрівський віадук Одна з перлин подільського туризму, місце смарагдової краси, мальовниче - кар'єр, розташований за 12 км від Кам'янця-Подільського, між селами Цибрівка та Зубрівці. Ціна поїздки – 600 грн.

Дводенний екологічний тур «Бакотські садиби» пропонує туристична агенція Агенція подорожей Travel Book та включає у себе відвідування екологічних садиб та пікнік на природі. Вартість – 1600 грн.

«Дім Подорожей» пропонує екологічну екскурсію заповідними стежками навколо Хмельницької АЕС – тур-екскурсія національним природним парком

«Дермансько-Острозький», який існує в гармонії із найпотужнішим енергетичним підприємством Хмельниччини та входить до зони спостереження Хмельницької АЕС. Вартість становить 900 грн.

Туристична агенція «Мір тур» пропонує два варіанти: екскурсія під назвою «Страусинне ранчо», що включає ознайомлення із природою та фермою, де проживають страуси. Також до послуг туристів харчування екологічними стравами. Вартість одноденної екскурсії, включно із транспортом – 700 грн.

Друга пропозиція – дводенний тур «Прогулянка по Дністру». Включає подорож Прогулянка по Дністру на туристичному катері, частування стравами з казану, відпочинок на пляжі гостиного комплексу, вечірній відпочинок біля вогнища. Ночівля у гостинному комплексі. Вартість такого туру - 2000 грн.

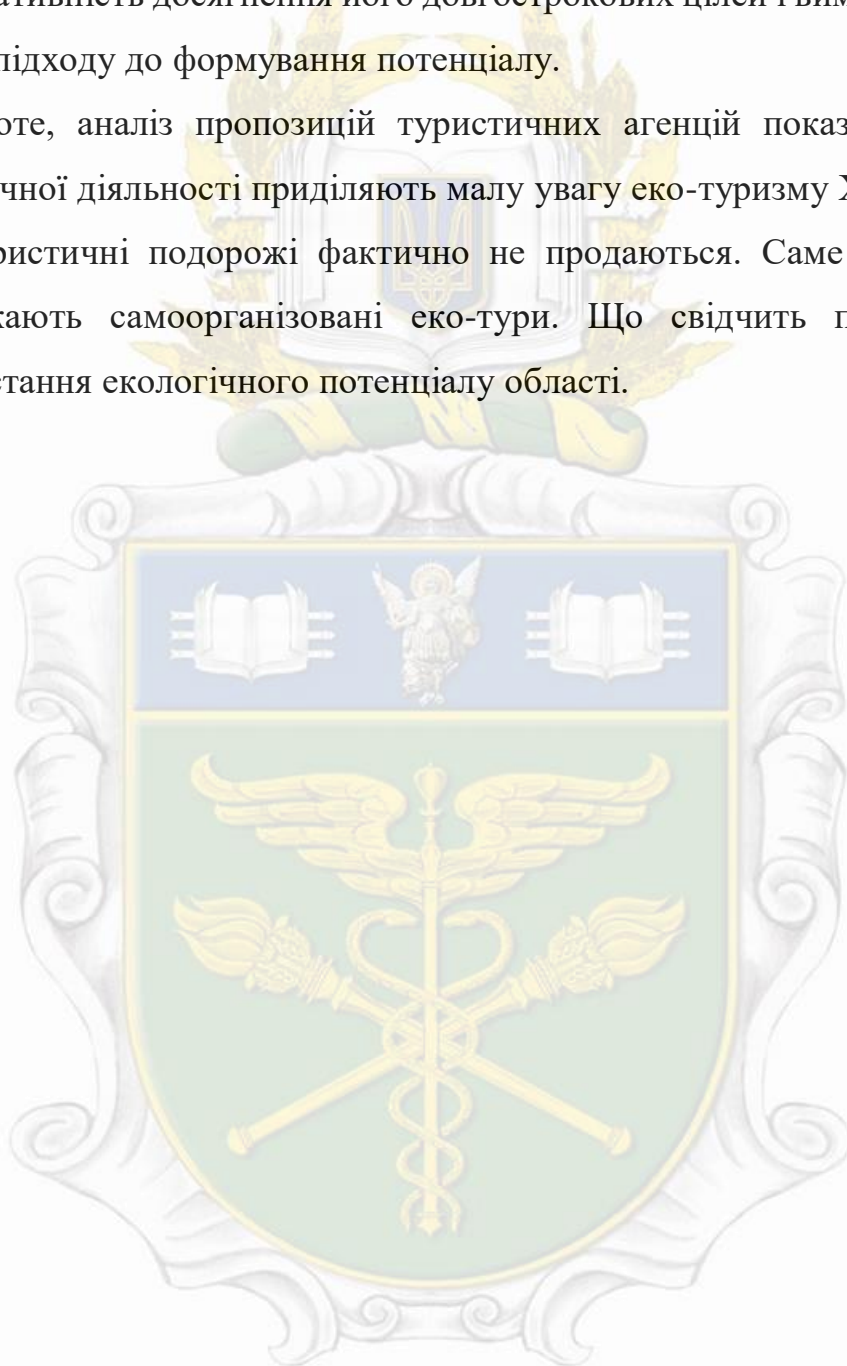
Із дослідження бачимо, що у Хмельницькій області переважають екскурсійні пропозиції екологічними маршрутами над екологічними турами. Одноденні екскурсії не дають змоги цілком ознайомитися із екологією та природою регіону, тому важливо в подальшому створювати та розвивати екологічні тури тривалістю у кілька днів.

Попри невеликий вибір пропозицій екологічних турів, Хмельниччина славиться екологічними місцями для відпочинку. Тому, в цій галузі переважають самоорганізовані туристичні подорожі.

Отже, підсумовуючи другий розділ слід сказати, що туристичний екологічний потенціал Хмельницької області включає прекрасні природні ландшафти, такі як Кам'янець-Подільський замок, заповідник Бакота, Дністровський каньйон. Відвідувачі можуть зайнятися екологічно чистими видами діяльності, такими як походи, спостереження за птахами та насолода місцевою флорою та фауною. Регіон також пропонує можливості для сталого туризму, сприяння збереженню навколишнього середовища та підтримки місцевих громад.

Успішна реалізація стратегічних орієнтирів розвитку регіону в ринкових умовах залежить від того, наскільки ефективно він може використовувати свій потенціал. Ефективне використання потенціалу регіону визначає результативність досягнення його довгострокових цілей і вимагає принципово нового підходу до формування потенціалу.

Проте, аналіз пропозицій туристичних агенцій показав, що суб'єкти туристичної діяльності приділяють малу увагу еко-туризму Хмельниччини та такі туристичні подорожі фактично не продаються. Саме тому, у області переважають самоорганізовані еко-тури. Що свідчить про неефективне використання екологічного потенціалу області.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Проблеми та шляхи вдосконалення екологічного туризму в Хмельницькій області

Як зазначалося у попередніх розділах, екологічний туризм в Хмельницькій області пропонує відвідувачам ряд цікавих місць для відпочинку та відкриття нового. Одним із популярних ресурсів екологічного туризму в цій області є заповідники, де можна насолодитися природою та дикими тваринами. Крім того, в Хмельницькій області є численні ліси та річки, які пропонують можливості для активного відпочинку на природі.

Однак в Хмельницькій області також існує ряд проблем, пов'язаних з цим видом туризму. Зокрема, можуть виникати проблеми зі збереженням довкілля та ресурсами при масовому прибутті туристів. Також важливо враховувати вплив туризму на місцеві спільноти та їх культуру. У загальному вигляді можемо розглянути існуючі проблеми у вигляді Таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Проблеми екологічного туризму Хмельниччини

Проблема	Опис
Недостатня інфраструктура	Багато природних місць Хмельниччини мають обмежену інфраструктуру для прийому туристів. Недостатньо облаштовані дороги, відсутність зручних місць для ночівлі, інформаційних центрів та інших зручностей можуть стримувати розвиток екологічного туризму.
Знищення природних ресурсів	Надмірний потік туристів без належного контролю та регулювання може призводити до деградації природних екосистем, забруднення водних об'єктів, лісів та інших природних територій. Недбале ставлення до природи, ракетні удари можуть знищувати
Низька екологічна свідомість	Відсутність належного екологічного виховання та освіти серед місцевого населення та туристів призводить до того, що люди не завжди усвідомлюють важливість збереження природних ресурсів та їх раціонального використання.

Брак фінансування	Розвиток екологічного туризму вимагає значних інвестицій у створення та підтримку інфраструктури, навчання персоналу, розробку екологічних програм і заходів. Нестача фінансування може гальмувати ці процеси.
Відсутність чіткої політики та стратегії	На державному та регіональному рівнях часто бракує чіткої стратегії та політики щодо розвитку екологічного туризму. Відсутність координації між різними відомствами та організаціями може ускладнювати реалізацію екологічних ініціатив.
Конфлікти інтересів	Між інтересами туристичного бізнесу, місцевого населення та природоохоронних організацій можуть виникати конфлікти. Балансування між економічними вигодами від туризму та збереженням природного середовища є важливим, але складним завданням.
Сезонність	Екологічний туризм часто є сезонним, що призводить до нерівномірного навантаження на природні ресурси та інфраструктуру. Під час пікових сезонів деякі місця можуть перевантажуватися туристами, а в інші періоди залишатися без відвідувачів.
Недостатня промоція	Екологічний туризм потребує ефективної промоції як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Нестача інформації про можливості та переваги екотуризму в регіоні може призводити до низького потоку туристів.

Розроблено автором.

На території Хмельницької області створені всі умови для збереження та розвитку екологічного туризму.

Кліматичні умови Хмельницької області є типово помірно-континентальними. Це призводить до того, що існує два несприятливих сезони для проведення більшості туристичних заходів: весна та осінь, коли спостерігаються сильні дощі та пов'язана з ними негода. Особливу небезпеку становлять сильний вітер і різкі перепади температур, що викликають дискомфорт. Взимку існує ризик раптової ожеледиці та сильного снігопаду, що може значно погіршити умови на вулиці та ускладнити пересування по території.

Тому рекомендується спеціалізувати та удосконалити туристичну діяльність на Хмельниччині навесні та восени через несприятливі природні умови.

Влітку більшу частину теплого періоду в регіоні панує сухий, антициклонльний клімат, що дозволяє проводити відпочинок у відкритих

водоймах і відвідувати природні, історичні та культурні пам'ятки по всій території області.

Кліматичні умови та рельєф зумовили формування сучасної мережі водних шляхів Хмельницької області, яка поділяється на басейни річок: Дніпро, Дністер, Південний Буг. Вони характеризуються наявністю двох періодів підвищеної вологості, характерних для мілководних річок України.

Тому можна спрямувати зусилля на проведення еко-турів з використанням водойм.

Великих озер в районі немає, але поширені ставки, зариблені рибою. Тому можна розвивати рибальство та готувати пляжі для відпочинку та купання. За винятком приток Дністра на півдні, решта річок не мають ярів і течуть спокійно, створюючи природні умови для їх активного використання в купання та купання в теплу пору року.

Крім того, в даному регіоні на території різноманітних об'єктів природно-історичного фонду можливе створення специфічних туристичних еко-маршрутів, які можна або потрібно використовувати для туризму.

Територія регіонального ландшафтного парку «Мальованка» дозволяє розвивати різноманітні види природного, у тому числі і еко-туризму завдяки відносній близькості до міста Шепетівка, важливого залізничного вузла, що дозволяє прибути туристам із західної, центральної та східної України.

Саму тут можна облаштувати екологічно чисті туристичні стежки, місця для організованого відпочинку на лісових галявинах і водоймах.

Також, можна розвивати відповідні заходи в рамках розвитку екологічного туризму в Національному природному парку «Мале Полісся» на території Шепетівського району.

Еко-туризм впливає на область на місцевому, соціально-економічному та культурному рівнях. На територіальному рівні розвиток еко-туризму сприяє розвитку інфраструктури, активізації торгівлі та розвитку сфери послуг. На соціально-економічному рівні припиняється трудова міграція, створюються

робочі місця, підвищуються місцеві податки та збори. На культурному рівні акцент робиться на збереженні природи, заповідників та парків.

Розвиток екологічного туризму розвиває регіон, підвищує конкурентоспроможність регіональних туристичних продуктів з урахуванням культурних, етнічних та природних факторів, стимулює туристичну діяльність на внутрішньому ринку. Проте, має й свої негативні наслідки туристичної діяльності також можуть включати антропогенний тиск, підвищення місцевих цін, дисбаланс у структурі зайнятості, збільшення негативного впливу на навколишнє середовище, зростання злочинності тощо.

Щоб підтримати розвиток екологічного туризму в Хмельницькій області, можна впроваджувати програми з охорони природи та створення спеціальних маршрутів для туристів, які дозволять їм насолоджуватися природними красами регіону, не шкодячи довкіллю. Також важливо проводити інформаційну роботу серед туристів щодо правил поведінки в природних зонах та сортування сміття.

Підсумовуючи наявні проблеми, можемо виділити та згрупувати шляхи вдосконалення екологічного туризму Хмельниччини:

- розвиток інфраструктури для екологічного туризму, такої як велосипедні та пішохідні маршрути, екологічні готелі та кемпінги, та інші зручності для туристів;
- проведення освітніх кампаній щодо збереження природи та відновлення екосистем в регіоні;
- залучення місцевого населення до участі у проектах з екологічного туризму, щоб сприяти збереженню природи та підтримці місцевих екосистем;
- проведення екологічних екскурсій та туристичних заходів, що сприятимуть усвідомленню важливості охорони навколишнього середовища;
- використання водного потенціалу для екологічного відпочинку;
- створення маршрутів у заповідниках та парках;
- проведення маркетингових досліджень;

– активізація промоції та реклами.

Щоб посилити роль туризму, необхідно посилити його маркетингові елементи за допомогою таких засобів: Визначення найбільш привабливих еко-турів для туристів шляхом маркетингових досліджень туристичного ринку. Проведення регіональних ярмарків, конференцій, семінарів та презентацій з питань розвитку туризму. Розробка нових туристичних маршрутів міжнародного значення з урахуванням наявних туристичних ресурсів регіону та інтересів туристів. Представляти нові еко-тури на міжнародних туристичних ярмарках і робити комерційні пропозиції провідним туристичним компаніям. Побудова регіональної інформаційної інфраструктури туристичних підприємств (включаючи веб-сайти та електронні інформаційні довідники), а також будівництво або ремонт технічних, інформаційних та сервісних умов на рівні міжнародних стандартів. Активне використання методів PR органами влади та бізнес-стейкхолдерами для створення привабливого іміджу екологічного туризму [6].

3.2. Розробка нового туристичного продукту екологічного туризму

Для розвитку екологічного туризму Хмельниччини досить важливо створювати нові екологічні шляхи та туристичні продукти. Таким чином, розробка нового туристичного продукту екологічного туризму передбачає створення унікальних інноваційних маршрутів та програм, спрямованих на збереження природного середовища та підтримку екологічних ініціатив. Вона може включати в себе організацію екопоселень, відвідування екоферм і заповідників, проведення навчальних семінарів з питань екології та участь у спільних екологічних проектах з місцевим населенням. Такий підхід сприяє розвитку екотуризму та відповідального споживання природних ресурсів.

Автором було прийнято рішення створити новий екологічний тур, тому далі розглянемо опис та технологічну картку туру:

Назва: Екологічний тур «Еко-шляхами Хмельниччини: Відкрийте Чари Природи»

Вид маршруту — кільцевий, груповий, автобусний.

Маршрут туру: Хмельницький — Мале Полісся – Ізяслав – Антоніни – Колодіївка - Кам'янець-Подільський (додаток А).

Вид туру: екологічний.

Об'єкти на маршруті: Хмельницький зоопарк, Національний природний парк «Мале Полісся», Адамове займисько (заповідне урочище), Бакота, Смотрицький каньон.

Кілометраж: 474 км.

Тривалість: 3 дні\2 ночі

Число туристів в групі: 10

Початок обслуговування на маршруті: 05.06.2024.

Вартість туру: 4000 грн (див.табл.3.2).

Адреса туристичного підприємства, з якого починається подорож: Туристична агенція «Еко тур», м.Хмельницький.

Таблиця 3.2 – Складові вартості туру

У вартість туру включено:	У вартість туру <u>НЕ</u> включено:
Вхідні квитки Страховання туристів Ночівля у садибі трансфер	Харчування Додаткові послуги, витрати Сувенірна продукція

Програма туру:

День 1.

09.00 - Зустріч туристичної групи на території туристичної агенції «Еко тур». Ознайомлення із технікою безпеки, посадка у автобус, виїзд.

10.00 – прибуття у Хмельницький зоопарк. Прогулянка зоопарком, екскурсія та розповідь про різноманітність видів тварин і дізнатися про заходи щодо їх збереження.

11.30 – посадка туристів у автобус, переїзд на інший об'єкт.

13.30 – прибуття в Національний природний парк «Мале Полісся». Пікнік на свіжому повітрі.

14.00 - Прогулянка парком, ознайомлення із видами рослин та природою. Розповідь гіда.

16.00 – 17.00 – посадка туристичної групи в автобус та переїзд у готель «Заслав». Вечеря, вільний час, ночівля.

День 2.

08.00 - сніданок, виселення з готелю

09.00 – посадка групи у автобус, переїзд у наступний об'єкт.

12.00 – прибуття в Адамове займисько (заповідне урочище). Екскурсія з супроводом гіда, розповідь про історію, стан та збереження об'єкту.

13.30 – обід у місцевому кафе.

14.30 – 17.30 – переїзд у Колодіївку.

17.30 – заселення в еко-садибу «Бакота». Ознайомлення із садибою, її діяльністю, вільний час, вечеря. Ночівля.

День 3.

09.00 – сніданок екологічною їжею, яку пропонує меню готельного комплексу.

09.30 – 11.00 – відпочинок, приймання участі у заходах готелю (ознайомлення із природою, відпочинок у водоймі, тощо).

12.00 – виселення, посадка в автобус.

13.00 – прибуття у Кам'янець-Подільський.

13.30 – прогулянка містом, обід у кафе.

14.30 – переїзд у Смотрицький каньон.

14.30 – 16.30 – екскурсія, огляд каньйону.

16.30 – 18.00 – повернення у Хмельницький. Підсумки туристичної подорожі, закінчення туру.

Опис об'єктів на маршруті подано у Додатку В.

Розрахунок вартості туру подано у Табл.3.3

Таблиця 3.3 – розрахунок вартості туру

Трансфер	950 грн з особи
Вхідні квитки	110 грн з особи
Ночівля у готелі «Заслав»	800 грн з особи
Проживання в Еко-садибі «Бакота»	400 грн з особи
Відсоток туристичної агенції	1800 грн
Всього:	4000 грн

Опис туристичних об'єктів подано у Додатку Б.

Таким чином, автором було розроблено екологічний маршрут туру, який дозволить туристам ознайомитися із природою, флорою та фауною.

Демонструючи та зберігаючи природні середовища існування, сприяючи зусиллям щодо збереження та підтримуючи екологічно чистого середовища, екологічний тур Хмельниччиною може допомогти підвищити обізнаність про важливість захисту навколишнього середовища та біорізноманіття. Крім того, такий тур може створити економічні можливості для місцевих громад, стимулюючи їх захищати та зберігати свої природні ресурси для майбутніх поколінь. Розроблений екологічний тур також дасть відвідувачам можливість поєднатися з природою, дізнатися про місцеві екосистеми та глибше оцінити навколишнє середовище. Зрештою, просування екологічного туру може сприяти більш стійкій і відповідальній індустрії туризму.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Екологічний туризм - це форма туризму, яка передбачає відвідування природних територій таким чином, щоб зберегти навколишнє середовище, підтримувати добробут місцевих жителів, а також передбачає інтерпретацію та навчання. Він спрямований на мінімізацію впливу на навколишнє середовище, сприяння охороні природи та надання переваг збереженню культурної спадщини та залученню населення до свідомого споживання екологічних ресурсів.

Ключові концепції екотуризму включають в себе охорону довкілля, підтримку місцевої спільноти, збереження біорізноманіття та підвищення свідомості та освіти про екологію.

У другому розділі роботи було проведено аналіз стану та розвитку еко-туризму на Хмельниччині. Ця область відома своєю природною красою, чистим повітрям та різноманітністю екосистем. Хмельницька область входить до п'ятірки лідерів за привабливістю як туристична дестинація в Україні. Вона є центром інноваційного туризму в Україні і вважається однією з найпривабливіших туристичних дестинацій. В області розташовано 54 природні заповідники, 34 пам'ятки природи регіонального значення, два національні парки (Подільські Товтри та Мале Полісся) та 2 896 об'єктів культурної спадщини. Крім того, Хмельницька область має велику кількість об'єктів флори та природної спадщини, особливо навколо Святого озера в Ізяславському районі, та об'єктів геологічної спадщини, таких як печера Атлантида та Бакотський скельний монастир у селі Завалля Кам'янець-Подільського району

Локальні влади сприяють розвитку екотуризму, створюючи нові маршрути, екопарки та пропонуючи активний відпочинок у природних заповідниках, проте даний вид туризму все ще знаходиться на стадії розвитку. Разом із цим, розвиваються малі сімейні готелі та кемпінги, де туристи можуть

зупинитися під час своєї подорожі. Загалом, екологічний туризм у Хмельницькій області стає все популярнішим серед природолюбів та любителів активного відпочинку.

Аналіз пропозицій туристичних агенцій показав, що суб'єкти туристичної діяльності приділяють малу увагу еко-туризму Хмельниччини та такі туристичні подорожі фактично не продаються. Саме тому, у області переважають самоорганізовані еко-тури. Що свідчить про неефективне використання екологічного потенціалу області.

У третьому розділі було виділено основні проблеми еко-туризму на Хмельниччині, до них відносяться: недостатня інфраструктура, знищення природних ресурсів, низька екологічна свідомість, брак фінансування, відсутність чіткої політики та стратегії, конфлікти інтересів, сезонність, недостатня промоція.

Для вирішення цих проблем необхідні комплексні підходи, що включають розвиток інфраструктури, підвищення екологічної свідомості, чітке планування та достатнє фінансування. Екологічний туризм може стати важливим джерелом доходу та засобом збереження природних ресурсів за умови належної організації та управління.

Підсумовуючи наявні проблеми, можемо виділити та згрупувати шляхи вдосконалення екологічного туризму Хмельниччини: розвиток інфраструктури для екологічного туризму, такої як велосипедні та пішохідні маршрути, екологічні готелі та кемпінги, та інші зручності для туристів, проведення освітніх кампаній щодо збереження природи та відновлення екосистем в регіоні, залучення місцевого населення до участі у проектах з екологічного туризму, щоб сприяти збереженню природи та підтримці місцевих екосистем, проведення екологічних екскурсій та туристичних заходів, що сприятимуть усвідомленню важливості охорони навколишнього середовища, використання водного потенціалу для екологічного відпочинку, створення маршрутів у заповідниках та парках, проведення маркетингових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баженова С. Е. Сучасний стан туристичної галузі в Хмельницькій області. *Вісник Кам'янець–Подільського національного університету* I. Огієнка. Економічні науки. 2020. Вип. 8.С. 314–315.
2. Бакотські садиби URL: <https://agroportal.ua/blogs/bakotski-sadibi-yak-alternativa-moryu-abo-turizm-na-hmelnichchini-pid-chas-viyni> (дата звернення: 16.04.2024).
3. Барна, М. Ю., Гліненко, Л. К., & Дайновський, Ю. А. (2020). Екотуризм як фактор розвитку туристичного і готельного бізнесу. Підприємництво і торгівля, (27), 82-89. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-27-15> (дата звернення: 21.02.2024).
4. Бойко В.О. Екологічний туризм: проблеми, перспективи та шляхи розвитку. *Економіка, фінанси, управління: наукові підходи та практика реалізації: Зб. матеріалів здобувачів вищої освіти і молодих вчених III Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м.Херсон: ХДАУ. 2020. С. 38-43.
5. Бондар Ю., Легінькова Н. Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України»*. Збірник наукових праць. Кропивницький. ЛА НАУ, 2019. С. 338-346.
6. Буторіна, В. Б. Сучасні тенденції діяльності підприємств туристичної сфери України та Хмельницької області. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент*. Одеса, 2016. № 19. С. 57-60 с.
7. Де і за скільки у Хмельницькому URL: <https://vsim.ua/Market-Information/zbiraemos-na-shashliki-de-i-za-skilki-u-hmelnitskomu-orenduvati-budino-10688286.html> (дата звернення: 13.05.2024).

8. Долинская О. Особливості туризму Хмельницької області. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2017. С. 146–149.
9. Долинська О. О. Туристичний комплекс Хмельницької області: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Київ 2020. 245 с.
10. «Еко тур» URL: <https://ekotur.com.ua/> (дата звернення: 16.04.2024).
11. Економічна статистика Туризм. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму (2000–2024 рр.). Головне управління статистики у Хмельницькій області. URL: http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/tur/tp_r.htm (дата звернення: 29.04.2024).
12. Еко-садиба Колодіївка Бакота <https://bakota.com.ua/sadyba/eko-sadyba-kolodiivka/> (дата звернення: 15.05.2024).
13. Зелені маршрути Хмельниччини URL: https://ye.ua/podorozhi/50137_Zeleni_marshruti_Hmelnichchini_yak_rozbuduvati_selo_za_dopomogoyi_turizmu.html (дата звернення: 29.04.2024).
14. Зімена К. Ресурси та перспективи розвитку екологічного туризму в Хмельницькій області. *Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих : Зб. матеріалів XIII Всеукр. студ. наук.-практ. конф.* (м. Вінниця, 18 квітня 2024 р.). Вінниця : ВРР ВТЕІ ДТЕУ, 2024.
15. Ковтуник І. І. Кліматичні курорти Хмельницької області. *Агросвіт*. 2018. № 22. С. 42–46.
16. Ковтуник І. І. Кліматичні курорти Хмельницької області. *Агросвіт*. 2018. № 22. С. 42–46.
17. Коржик С. А. Хмельниччина туристична. *Географія та економіка в рідній школі*. 2016. № 2 (168). С. 37–41.
18. Лисенко В. В., Лисенко В. П., Піддубна Л. В. Екологічний туризм в Україні: тенденції управління та розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2018. С. 307–311.

19. Лущик М. В. Функціонування туристичного сектору хмельницької області в сучасних умовах URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/05/2022-es-21-11.pdf> (дата звернення: 29.04.2024).
20. Матеюк О.П., Г.А. Білецька, А.О. Дячук, О.О. Єфремова Оцінка екотуристичного потенціалу Хмельницької області як складової сталого розвитку регіону. Національний природний парк “Мале Полісся” URL: <https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyky/natsionalnyy-pryrodnyy-park-male-polissia/> (дата звернення: 15.05.2024).
21. Офіційний веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації URL: <http://adm.km.ua>. (дата звернення: 16.04.2024).
22. Посохов І.С., Сагайдачна А.В. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2019. С.203-212.
23. Природно-заповідний фонд Хмельницької області в розрізі територіальних громад URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-22.html> (дата звернення: 15.05.2024).
24. Сутність, концепції та історія розвитку екотуризму URL: <http://repository.dnu.dp.ua:1100/upload/eb644387770e0c8315bf65aa270d6efdLekciya-z-disciplini.pdf> (дата звернення: 21.02.2024).
25. Тарасова В. В., Нестерчук І. К., Ковалевська І. М., Осіпчук А. С. Географія туризму: Екологічний туризм: підручник. Житомир, 2021. 252 с.
26. Туризм у Хмельницькому під час війни. URL: https://suspilne.media/254817-turizm-u-hmelnickomu-pid-cas-vijni/?fbclid=IwAR0vLFQzUXijObXe0YenepYghRbvynZUqCieZCKuHeVwUL_I_M9HUzu-9dDY (дата звернення: 15.05.2024).
26. Туризм на Хмельниччині в умовах війни. інтернет стаття. URL: https://ye.ua/podorozhi/60603_Turizm_na_Hmelnichchini_v_umovah_viyni_chi_je_porit_na_vidpochinok_ta_yaki_napryamki_obirayit.html (дата звернення: 16.04.2024).
27. Туризм на Хмельниччині в умовах війни: чи є попит на відпочинок та які напрямки обирають. URL: https://ye.ua/podorozhi/60603_Turizm_na_Hmelnichchini_v_umovah_viyni_chi_je_porit_na_vidpochinok_ta_yaki_napryamki_obirayit.html

- [popit na vidpochinok ta yaki napryamki obirayit.html](#) (дата звернення: 15.05.2024).
28. Українські Мальдіви URL: <https://ekotur.com.ua/packages/ukra-nsk-mald-vi/> (дата звернення: 16.04.2024).
29. Халімовська І. В. Екологічний туризм як чинник розвитку сучасного суспільства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. № 67 2016. С. 89–96.
30. Хмельницька обласна військова адміністрація. Туризм. <https://www.adm-km.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2024).
31. Хмельниччина туристична. URL: <https://turist.km.ua/ua> (дата звернення: 15.05.2024).
32. Школа І.М., Ореховська Т.М., Корольчук О.П. та ін. Види та базові принципи екологічного туризму URL: https://tourlib.net/books_ukr/shkola6-2.htm (дата звернення: 21.02.2024).
33. Шматків А.С. Основні концепції та напрямки сучасного екотуризму: компаративний аналіз URL: <https://infotour.in.ua/arsenjeva.htm> (дата звернення: 21.02.2024).
34. Шоробура І. М. Гільберг Т. Г., Долинська О. О. Хмельниччина туристична: навч. посібник. Хмельницький: ПП Заколотний М. І. 2016. 360 с.
35. Dimitrios Diamantis URL: https://www.researchgate.net/publication/261641090_The_Concept_of_Ecotourism_Evolution_and_Trends (дата звернення: 21.02.2024).
36. Dolynska, O. O. (2021) Rural tourism of Khmelnytskyi region: current state and prospects for development. *Bulletin of Odesa National University. Geographical and geological sciences*, 26(1 (38)), pp. 105–116.
37. Hranovska, V.Hr., Management Guidelines for IUCN Category V Protected Areas Protected Landscapes/Seascapes. URL: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/pag-009.pdf> (дата звернення: 21.02.2024).
38. Kyrylov Y. Y., Hranovska V. H., Kolokolchikova I. V., Sakun A. G., Nikitenko K. S., Katsemir Y. V. 2020. Regional Diversification of Rural Territories with Limited Spatial Location of Green Tourism Objects. *Journal of Environmental*

- Accounting and Management*, 8 (4), 351–363. URL: <https://doi.org/10.5890/JEAM.2020.012.004> (дата звернення: 16.04.2024).
39. Stéphane Villeponteux Ecotourism, concept and reality URL: <https://hal.science/hal-00834646v1/document> (дата звернення: 10.04.2024).
40. Trusova, N.V., Kyrylov, Y.Y., Hranovska, V.Hr., Prystemskyi, O.S., Krykunova, V.M. & Sakun, A.Zh. (2020). The imperatives of the development of the tourist services market in spatial polarization of the regional tourist system. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 29(2), 565–582. URL: <https://doi.org/10.30892/gtg.29215-490> (дата звернення: 21.02.2024).

